

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

המחלקה לפיקוח תקציבי

הכנסות הרשויות המקומיות מארנונה

לפי מגזרים ואשכולות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 64 08 240 / 1

פקס: 02 - 64 96 103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: תמיר אגמון, כלכלן

אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"ד באלול תשס"ט

3 בספטמבר 2009

מסמך זה נכתב לבקשת חה"כ חנא סוייד ונושאו הכנסות הרשויות המקומיות מארנונה בחלוקה לפי מגזרים ואשכולות. במסמך נתונים על ההכנסות מארנונה ברשויות מקומיות יהודיות וערביות באותם אשכולות חברתיים-כלכליים.

1. רשויות מקומיות לפי אשכול חברתי-כלכלי

בנתוני שנת 2009 אוכלוסיית ישראל היא כ-7.4 מיליוני בני-אדם. האוכלוסייה היהודית (ובכללה עולים שאינם רשומים כיהודים במשרד הפנים) היא כ-5.9 מיליוני תושבים – כ-80% מכלל האוכלוסייה, ומתגוררת ב-172 יישובים, שהרוב בהם יהודי. האוכלוסייה הערבית היא כ-1.5 מיליון תושבים – כ-20% מכלל האוכלוסייה, ורובה מתגוררת ב-80 יישובים (שהרוב בהם ערבי) – 71 מועצות מקומיות ויישובים כפריים במועצות אזוריות, ותשע ערים. חלק מהאוכלוסייה הערבית מתגוררת בשמונה ערים מעורבות וביישובים לא מוכרים בנגב.¹

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מחלקת את הרשויות המקומיות לעשרה אשכולות לפי מדד חברתי-כלכלי ובו תבחינים שונים, כגון רמת החיים, צפיפות הדיור ושיעור האבטלה ביישוב. בנתוני שנת 2009 יש בישראל 252 רשויות מקומיות, ו-249 מהן² נכללות בפילוח לאשכולות.³ בטבלה 1 שלהלן מתוארת התפלגות הרשויות לאשכולות ומפורט מספר התושבים בכל אשכול.

טבלה 1: התפלגות הרשויות המקומיות לאשכולות חברתיים-כלכליים בשנת 2009⁴

אשכול	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	סך כל הרשויות	מספר התושבים (באלפים)
1	1	8	9	145
2	6	26	32	583
3	3	28	31	367
4	24	14	38	1,617
5	47	2	49	1,340
6	25	1	26	566
7	30	0	30	1,384
8	26	0	26	1,118
9	6	0	6	60
10	2	0	2	10
סך הכול	170	79	249	7,191

מהנתונים שבטבלה עולה כי כ-96% מכלל הרשויות המקומיות במגזר הערבי **מדורגות באשכולות 1–4, ואין אף רשות ערבית אחת בארבעת האשכולות הגבוהים, 7–10.**

¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, האוכלוסייה בישראל ערב יום העצמאות 2009, הודעה לעיתונות, 27 באפריל 2009, באתר האינטרנט, http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=200911084; מרכז המחקר והמידע של הכנסת, השלכות חברתיות וכלכליות של מצוקת הקרקע ביישובים הערביים, כתב עמי צדיק, יוני 2006.

² שלוש הרשויות שלא נכללות בפילוח החברתי-כלכלי הן אבו-בסמה, מגדל-תפן ומנחמיה.

³ אתר האינטרנט של משרד הפנים – מינהל השלטון המקומי, [http://www.moin.gov.il/Apps/PubWebSite/mainmenu.nsf/4DF815EA4AC4E503C2256BA6002EE732/BF22224BD24C00E7C22574C50033F40B/\\$FILE/News.xls](http://www.moin.gov.il/Apps/PubWebSite/mainmenu.nsf/4DF815EA4AC4E503C2256BA6002EE732/BF22224BD24C00E7C22574C50033F40B/$FILE/News.xls), כניסה: 1 בספטמבר 2009.

⁴ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התחלקות הארנונה הממשלתית לפי מחוזות ומגזרים, כתב תמיר אגמון, יוני 2009.

2. הכנסות מגביית ארנונה

2.1 סך גביית הארנונה

בטבלה 2 מוצג אומדן גביית הארנונה לשנת 2009 לפי המקור: תעשייה ועסקים, מגורים ומשרדי הממשלה. בארנונה לתעשייה ולעסקים נכללים מבני תעשייה, עסקים אחרים, בנקים וחברות ביטוח, מלונות, מוסדות ומבנים, חניונים, מלאכה, נכסי מדינה, נכסים אחרים, קרקע תפוסה, קרקע חקלאית וקרקע במפעל עתיר שטח.⁵ בארנונה הממשלתית נכללים סכומי הארנונה המשולמים לרשויות המקומיות על-ידי משרדי הממשלה, פרט למוסד לביטוח לאומי ולחברות הממשלתיות.

טבלה 2: אומדן גביית הארנונה למגורים, הארנונה הממשלתית והארנונה לתעשייה ולעסקים בשנת 2009

(באלפי ש"ח)⁶

סך כל גביית הארנונה				מגורים		משרדי הממשלה		תעשייה ועסקים		אשכול
שיעור	סך הכול	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	
0.1%	16,515	6,640	9,875	5,085	2,889	26	0	1,529	6,985	1
2.0%	285,757	67,989	217,768	48,662	85,828	92	59	19,236	131,881	2
0.7%	102,542	74,132	28,411	46,702	13,834	24	1,658	27,406	12,919	3
16.7%	2,334,723	76,103	2,258,620	47,931	959,459	992	164,699	27,181	1,134,462	4
19.4%	2,708,564	1,237	2,707,327	878	1,099,706	0	192,501	359	1,415,121	5
7.3%	1,025,624	2,250	1,023,373	1,630	489,486	0	37,638	620	496,249	6
23.8%	3,330,595		3,330,595		1,595,178		114,607		1,620,810	7
28.2%	3,946,285		3,946,285		1,564,461		68,505		2,313,318	8
1.4%	198,287		198,287		127,699		7,252		63,336	9
0.2%	34,291		34,291		24,490		4		9,796	10
100%	13,983,183	228,352	13,754,831	150,888	5,963,030	1,134	586,924	76,330	7,204,877	סה"כ
		1.6%	98.4%	2.5%	97.5%	0.2%	99.8%	1.0%	99.0%	

מהנתונים שבטבלה עולה כי גביית סך כל הארנונה בשנת 2009 נאמדת בכ-14 מיליארד ש"ח, ש-98.4% מהם נגבים במגזר היהודי, ואילו במגזר הערבי נגבים רק 1.6% מהם. יש להבהיר כי באוכלוסייה היהודית נכללות גם הערים המעורבות, ואילו באוכלוסייה הערבית לא נכללים היישובים הלא-מוכרים (הפזורה) חסרי המעמד המוניציפלי, אלא רק המועצות המקומיות והערים הנפרדות. אם מביאים בחשבון שחלק מהאוכלוסייה הערבית מתגוררת בערים מעורבות וביישובים לא מוכרים מתקבלת התוצאה הבאה: מכ-85.5% מהאוכלוסייה נגבים כ-98.4% מסך תשלומי הארנונה, ואילו מכ-14.5% (האוכלוסייה הערבית המתגוררת ברשויות ערביות) נגבים כ-1.6% מסך תשלומי הארנונה.

⁵ דוד בן-שושן, רפרנט שלטון מקומי במשרד הפנים, שיחת טלפון, 28 ביולי 2009.

⁶ עיבודי מרכז המחקר והמידע לנתונים שהתקבלו ממר דוד בן-שושן, הני"ל, 28 ביולי 2009. אומדן הגבייה לשנת 2009 מתבסס על נתוני הארנונה לשנת 2007 בתוספת 4.57% שהתווספו מאז לתשלומים.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

שני גורמים עשויים להסביר פער זה: חיובי ארנונה נמוכים יותר ברשויות הערביות בגין המצב הכלכלי-חברתי (כפי שפורט בסעיף 1 לעיל); שיעורי גביית ארנונה נמוכים יותר ברשויות הערביות (ראו פירוט בסעיף 2.3).

מהנתונים שבטבלה 2 עולה גם כי 52% מסך הארנונה הם מתעשייה ועסקים (כ-7.2 מיליארדי ש"ח), 44% ממגורים (כ-6.0 מיליארדי ש"ח) וכ-4% הם ארנונה ממשלתית (כ-0.6 מיליארד ש"ח). הסכום הגבוה ביותר של ארנונה נגבה באשכול 8 – כ-3.9 מיליארדי ש"ח, שהם 28.2% מסך התשלומים הצפויים בשנת 2009.

2.2. ממוצע גביית הארנונה לרשות מקומית

בטבלה 3 מוצג ממוצע גביית הארנונה לרשות מקומית: ארנונה למגורים, ארנונה ממשלתית וארנונה לתעשייה ועסקים בכל אחד מהאשכולות – אומדן לשנת 2009.

טבלה 3: אומדן ממוצע גביית הארנונה (למגורים, ממשלתית ולתעשייה ועסקים) לרשות מקומית בשנת

2009 (באלפי ש"ח)⁷

מגורים		ממשלתית		תעשייה ועסקים		אשכול
רשויות ערביות	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	
1,271	2,889	7	0	382	6,985	1
2,212	14,305	4	10	874	21,980	2
2,335	4,611	1	553	1,370	4,306	3
3,424	43,612	71	6,862	1,941	47,269	4
878	25,575	0	4,278	359	31,447	5
1,630	20,395	0	1,568	620	20,677	6
	55,006		3,952		55,890	7
	60,172		2,635		88,974	8
	21,283		1,209		10,556	9
	12,245		2		4,898	10
2,434	36,892	18	3,536	1,231	43,403	ממוצע מגזרי
	27,439		2,579		31,935	ממוצע כולל

מעיון בטבלה עולה כי אשכול 4 היה האשכול המוביל בממוצע גביית ארנונה לתעשייה ועסקים וארנונה ממשלתית לרשות מקומית הן במגזר היהודי והן במגזר הערבי, ואילו ממוצע גביית הארנונה למגורים הגבוה ביותר היה באשכול 8 (שיש בו רשויות יהודיות בלבד).

⁷ עיבודי מרכז המחקר והמידע לנתונים שהתקבלו ממר דוד בן-שושן, רפרנט שלטון מקומי במשרד הפנים, 28 ביולי 2009. אומדן הגבייה לשנת 2009 מתבסס על נתוני הארנונה לשנת 2007 בתוספת 4.57% שהתווספו מאז לתשלומים.

במחצית שנת 2009 ערך משרד הפנים דוחות שנתיים מבוקרים ל-228 רשויות מקומיות, לכן הממוצעים הם של 228 רשויות (מ-249 הרשויות הנכללות בפילוח החברתי-כלכלי).

2.3. שיעורים ממוצעים של גביית ארנונה מסך החיובים

בטבלה 4 מוצגים השיעורים הממוצעים של גביית ארנונה (למגורים ושלא למגורים) מסך חיובי השומה בכל אחד מהאשכולות, על בסיס האומדן לשנת 2009.

טבלה 4: אומדני השיעורים הממוצעים של גביית ארנונה מסך החיובים בשנת 2009 (באלפי ש"ח)⁸

סך הכול – ארנונה		ארנונה אחרת		ארנונה למגורים		אשכול
רשויות ערביות	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	רשויות ערביות	רשויות יהודיות	
19%	49%	25%	202%	18%	17%	1
28%	54%	47%	66%	25%	43%	2
31%	64%	53%	75%	27%	55%	3
36%	66%	48%	68%	31%	65%	4
49%	79%	111%	85%	45%	72%	5
62%	81%	67%	92%	61%	72%	6
	76%		74%		78%	7
	85%		85%		86%	8
	92%		104%		86%	9
	88%		95%		85%	10
31%	77%	49%	79%	27%	75%	ממוצע

מעיון בטבלה עולה כי שיעור גביית הארנונה למגורים במגזר הערבי נמוך, **27% בלבד**, ואילו השיעור המקביל לו במגזר היהודי הוא **75%**. אומנם החיובים הם לפני הנחות, אולם ההנחות אינן משנות בהרבה את התמונה הכללית.⁹ עוד עולה מהטבלה כי באשכול 1, החלש ביותר מבחינה סוציו-דמוגרפית, גם השיעורים הממוצעים של גביית הארנונה למגורים הם ההנמוכים ביותר (17% ו-18% במגזר היהודי ובמגזר הערבי בהתאמה). השיעור הממוצע של גביית הארנונה הכוללת (למגורים ושלא למגורים) במגזר היהודי הוא 77% ובמגזר הערבי השיעור הממוצע הוא 31% בלבד.

יש להעיר כי שני נתונים יוצאים מן הכלל בשיעורים הממוצעים של גביית ארנונה אחרת (שלא למגורים): באשכול 1 במגזר היהודי (202%) ובאשכול 5 במגזר הערבי (111%). מדובר בשתי רשויות יחידות (ביתר-עילית וכפר-קמא, בהתאמה). הסיבות האפשריות לכך הן אלה:¹⁰

⁸ עיבודי מרכז המחקר והמידע לנתונים שהתקבלו ממר דוד בן-שושן, רפרנט שלטון מקומי במשרד הפנים, 28 ביולי 2009. אומדן הגבייה לשנת 2009 מתבסס על נתוני הארנונה לשנת 2007 בתוספת 4.57% שהתווספו מאז לתשלומים.

⁹ דוד בן-שושן, רפרנט שלטון מקומי במשרד הפנים, שיחת טלפון, 28 ביולי 2009.

¹⁰ דוד בן-שושן, רפרנט שלטון מקומי במשרד הפנים, שיחת טלפון, 28 ביולי 2009.

- **סקר נכסים** שהרשות המקומית מזמינה. מדובר בהזמנת צילומי אוויר לצילום שטח קרקע לשם חיוב ארנונה. הצילומים מגיעים במהלך השנה, ואילו השומה מונפקת בתחילת השנה. בדרך כלל השומה גדלה (בעקבות סקר הנכסים), ולכן הגבייה בפועל גדלה גם היא.

- **חיובי ריבית והצמדה** בגין פיגורים והצמדה במהלך השנה הקלנדרית. עקב כך השומה המעודכנת גדלה, ובעקבותיה גדלה הגבייה.

עוד עולה מהטבלה כי השיעורים הממוצעים של גביית ארנונה למגורים ושלא למגורים הם גבוהים ביותר בשלושת האשכולות הגבוהים ביותר (8–10). ממוצע גביית הארנונה למגורים בשלושת האשכולות האלה הוא כ-86%, וממוצע גביית הארנונה האחרת (שלא למגורים) נע בין 5% ל-104%.

3. ארנונה ממוצעת לתושב

בטבלה 5 שלהלן מוצג אומדן הארנונה לסוגיה (לעסקים, ממשלתית, למגורים וכוללת) לשנת 2009, לפי ממוצע לתושב.

טבלה 5: אומדן הארנונה הממוצעת לתושב בשנת 2009, לפי מדד חברתי-כלכלי¹¹

ס"כ ארנונה ממוצעת לתושב (בש"ח)	ס"כ ארנונה (באלפי ש"ח)	ארנונה למגורים ממוצעת לתושב (בש"ח)	ס"כ ארנונה למגורים (באלפי ש"ח)	ארנונה ממשלתית ממוצעת לתושב (בש"ח)	ס"כ ארנונה ממשלתית (באלפי ש"ח)	ארנונה לעסקים ממוצעת לתושב (בש"ח)	ס"כ ארנונה לעסקים (באלפי ש"ח)	מספר התושבים (באלפים)	אשכול
114	16,515	55	7,975	0.2	26	59	8,514	145	1
490	285,757	231	134,490	0.3	152	259	151,116	583	2
279	102,542	165	60,536	5	1,682	110	40,325	367	3
1,444	2,334,723	623	1,007,390	102	165,690	718	1,161,643	1,617	4
2,021	2,708,564	821	1,100,584	144	192,501	1,056	1,415,479	1,340	5
1,812	1,025,624	868	491,116	66	37,638	878	496,869	566	6
2,406	3,330,595	1,153	1,595,178	83	114,607	1,171	1,620,810	1,384	7
3,530	3,946,285	1,399	1,564,461	61	68,505	2,069	2,313,318	1,118	8
3,283	198,287	2,114	127,699	120	7,252	1,049	63,336	60	9
3,464	34,291	2,474	24,490	0.4	4	990	9,796	10	10
1,945	13,983,183	850	6,113,918	82	588,057	1,013	7,281,207	7,191	ס"כ

מעיון בטבלה עולה כי סך כל הארנונה הממוצעת לתושב גבוה ביותר באשכול 8 (3,530 ש"ח לתושב) ונמוך ביותר באשכול 1 (114 ש"ח לתושב). כאשר פורטים את הארנונה לסוגיה השונים רואים כי באשכול 1, שהוא החלש ביותר מבחינה חברתית-כלכלית, גם ממוצעי הארנונות לתושב הם הנמוכים ביותר, ואילו הממוצעים הגבוהים ביותר משתנים בין האשכולות לפי סוג הארנונה: בארנונה לעסקים הממוצע לתושב גבוה ביותר

¹¹ עיבודי מרכז המחקר והמידע לנתונים שהעביר מר דוד בן-שושן, רפרנט שלטון מקומי במשרד הפנים, 28 ביולי 2009.

באשכול 8, בארנונה ממשלתית הממוצע לתושב גבוה ביותר באשכול 5 ובארנונה למגורים הממוצע לתושב גבוה ביותר באשכול 10.

הארנונה הממוצעת הכוללת הגבוהה ביותר לתושב היא הארנונה לתעשייה ולעסקים (1,013 ש"ח לתושב), ואחריה הארנונה למגורים (850 ש"ח לתושב) והארנונה הממשלתית (82 ש"ח לתושב). אומדן סך הארנונה הממוצעת לתושב בשנת 2009 הוא 1,945 ש"ח, ירידה של כ-3% לעומת שנת 2006, שבה היה סך הארנונה הממוצעת לתושב 2,002 ש"ח.¹²

¹² מרכז המידע והמחקר של הכנסת, הכנסות מארנונה לתושב ברשויות המקומיות לפי מגזר, כתב עמי צדיק, יולי 2009.

